

AZ UKRÁN–OROSZ HÁBORÚ HATÁSAI EGYIPTOMRA

Impact of the Ukrainian-Russian war on Egypt

Prantner Zoltán¹ - Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar²

Absztrakt: Az Ukrajna ellen jelenleg is zajló orosz invázió átfogó gazdasági és politikai hatással bír Egyiptomra. A következmények különösen kritikusnak bizonyulnak a kulcsfontosságú búzaimport veszélybe kerülése miatt, aminek mintegy 80%-a eddig Oroszországból és Ukrajnából származott. Ráadásul a mind aggasztóbbá váló helyzetben az élelmiszerek világpiaci ára általánosan emelkedett, és 10 éves csúcstérteket ért el. A kedvezőtlen fejlemények emellett további negatív hatást gyakorolnak a COVID-járvány miatt amúgy is súlyosan érintett idegenforgalomra, ami a hiány csökkentését havi 300-400 000 orosz turista visszatérésétől remélte. Ehelyett a költségeket a szektorban növelte, hogy a szállodák több ezer ukrán állampolgárt voltak kénytelenek ingyen elszállásolni a fegyveres konfliktus kirobbanását követően, amíg azok nem tudtak visszarepülni hazájukba vagy egy általuk biztonságosnak tartott harmadik állam területére. A háború hozzájárul a devizatartalékok kimerülésének felgyorsulásához is, a külföldi befektetők pedig óvatossá váltak a feltörekvő piacokkal szemben az ukrajnai válság miatt. Legvégül kényes helyzetbe került a Nyugat és Moszkva között egyensúlyozó, független és konzervatív kairói külpolitika is, ami számára kiemelt fontossággal bír a hazai gazdaság fejlődésének támogatása. Az országnak kiemelt szüksége van új beruházásokra és kölcsönökre, amelyekre

¹ Prantner Zoltán, Kodolányi János Egyetem, Jóléti Társadalom Intézet, Nemzetközi Tanulmányok Tanszék, egyetemi docens.

ORCID azonosító: <https://orcid.org/0000-0001-9739-9748>

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10053297>

E-mail cím: prantner.zoltan@kodolanyi.hu

² Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar, egyiptomi történész, kutató, vendégoktató és hivatalos fordító, Tudományos Kutatási és Technológiai Akadémia, Egyiptom, illetve Eötvös Loránd Tudományegyetem, Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék.

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10044144>

E-mail cím: abdallah.alnaggar@gmail.com

vonatkozóan már széleskörű tárgyalások folytak nyugati államokkal az orosz invázió megindulása előtt. Egyiptom ugyanekkor meghatározó együttműködést folytat Oroszországgal is a már említett élelmiszer-import és -export területén, valamint energetikai és katonai ügyekben.

Kulcsszavak: Egyiptom, orosz–ukrán háború, külpolitika, élelmiszer-biztonság, költségvetés, turizmus

Abstract: The ongoing Russian invasion of Ukraine has had a broad economic and political impact on Egypt. The consequences have proved particularly critical because of the threat to key wheat imports, some 80% of which have so far come from Russia and Ukraine. Moreover, in an increasingly worrying situation, world food prices have generally risen to a 10-year high. The adverse developments are also having an additional negative impact on tourism, already hard hit by the COVID epidemic, which had hoped to make up the shortfall by the return of 300-400 000 Russian tourists per month. Instead, costs in the sector were boosted by the fact that hotels were forced to accommodate thousands of Ukrainian citizens free of charge following the outbreak of the armed conflict until they could fly back to their home country or to a third country they considered safe. The war has also contributed to accelerating the depletion of foreign currency reserves, and foreign investors have become wary of emerging markets because of the crisis in Ukraine. Finally, the independent and conservative foreign policy of Cairo, which balances the West and Moscow, is also in a delicate position and has a particular interest in supporting the development of the domestic economy. The country is in particular need of new investment and loans, which were already the subject of extensive negotiations with Western states before the Russian invasion. At the same time, Egypt is also engaged in decisive cooperation with Russia in the aforementioned areas of food imports and exports, energy, and military affairs.

Keywords: Egypt, Russia-Ukraine war, foreign policy, food security, budget, tourism

BEVEZETÉS

Az orosz–ukrán háború kirobbanása több szempontból is súlyos következményekkel járt Egyiptom tekintetében. A legnagyobb kihívást a kialakult élelmiszerbiztonsági válság jelenti, ami önmagában komoly fenyegetést jelent a gazdaságra nézve. Az arab állam, a világ legnagyobb búzaimportőre, olyan inflációval kénytelen szembesülni, amire a Hoszni Mubarak elnök kormányát egy évtizeddel ezelőtt megbuktató zavargások (az arab tavasz néven elhíresült eseménysorozat), illetve a 2015/2016. évi keményvalutahiány és a Nemzetközi Valutaalap által okozott válság óta nem volt példa.

A tanulmány célja, hogy bemutassa azokat a területeket, amelyeken az orosz–ukrán háború Egyiptomra gyakorolt közvetlen, direkt következményei kirajzolódnak. A szerzők ennek megfelelően kitérnek a sajátos, távolságtartó egyiptomi külpolitika hátterére, az ország élelmiszerellátásban jelentkező gondokra és ezek lehetséges megoldására, a költségvetési problémákra és a kiküszöbölésükre bevezetett intézkedésekre, a pandémia miatt amúgy is viszontagságos helyzetbe került turisztikai szektor kiútkeresési kísérleteire, valamint a kedvezőtlen hatások lehetséges belpolitikai kockázatait is bemutatjuk. A konklúzió hangsúlyozza, hogy az aktuális problémák – azon belül is különösen az élelmiszerbiztonsági – súlyosbodása, vagy akár csak konstans elhúzódása esetén, olyan kedvezőtlen folyamatok alakulhatnak ki, amelyek hátrányos következményeiket nemcsak regionális, hanem akár globális szinten is éreztethetik.

I. A TÁVOLSÁGTARTÓ EGYIPTOMI KÜLPOLITIKA

Az Ukrajna ellen 2022. február 24-én megindított orosz inváziót meglepetéssel fogadta az egyiptomi vezetés, ami kiegyensúlyozott kapcsolatokat ápolt mind a Nyugat által támogatott Kijevvel, mind pedig Moszkvával. Próbált emiatt pártatlan maradni a konfliktusban és bármelyik fél elítélése helyett párbeszédet sürgetett a kialakult háborús helyzet mielőbbi megoldására, ami viszont csalódottságot váltott ki a nyugati szövetségesek, elsősorban az Egyesült Államok részéről. Egyiptom csak a G7-ek és az EU nagyköveteinek sürgetésére visszakozott semleges álláspontjáról a kérdésben, amikor március 2-án megszavazta az ENSZ Közgyűlésének határozatát

az orosz invázió elítéléséről.³ Alig néhány órával a szavazást követően azonban nyilatkozatot adott ki a kormány, amelyben sürgette Moszkva Ukrajnával kapcsolatos nemzetbiztonsági aggályainak mielőbbi érdemi vizsgálatát. Bírálta egyúttal az Egyesült Államok és Európa által Oroszország ellen bevezetett, általa illegitimnek tekintett szankciókat, amelyek alkalmazását a továbbiakban is következetesen visszautasította.⁴ Jelzésértékű volt ebben a tekintetben, amikor Abd el-Fattáh el-Szíszi elnök hatnapos európai körútja alatt Franciaország és Németország mellett a Moszkvával ugyancsak baráti kapcsolatokat ápoló Szerbiába is ellátogatott. Három napos ott tartózkodásának ideje alatt 13 megállapodás és nyilatkozat született a politikai, gazdasági és az egyéb területen történő együttműködés fokozásáról, valamint megtartották a két ország első gazdasági fórumát 130 egyiptomi és szerbiai vállalat részvételével.⁵

A távolságtartó politika legfőbb oka, hogy az egyiptomi kormány egyszerre akarja biztosítani a Nyugat további pénzügyi támogatását, miközben kényesen ügyel arra is, hogy ne sérüljenek az Egyiptom és Oroszország között Szíszi elnök 2014-es hatalomra kerülése óta kiépült kiváló politikai és gazdasági kapcsolatok. Utóbbit példázza többek között a két államfő személyes viszonya egymással, valamint a két ország külügyminiszterei és honvédelmi miniszterei között évente lebonyolított ”2+2” találkozók is. Ezenfelül Oroszország egyike Egyiptom legfontosabb 10 kereskedelmi partnerének és a felek átfogó partnerségi megállapodást írtak alá egymással 2018-ban. A két ország közötti kétoldalú kereskedelmi forgalom értéke 2021-ben elérte a 3,3 milliárd dollárt, amiből 2,8 milliárd dollár az Egyiptomba irányuló orosz, míg 490 millió dollár az Oroszországba irányuló egyiptomi export volt.⁶ Az elmúlt években nőttek a közvetlen orosz beruházások az arab államban főleg a kőolaj- és gázfeltárás, a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a gépgyártás területén. Olyan meghatározó orosz vállalatok működnek Egyiptomban, mint a Rosznyeft és a Lukoil olajvállalatok, vagy a Lada autógyár, a Transmashholding pedig, a magyar fél közreműködésével, 1 300

³ SALAH, 2022.

⁴ HAMZAWY, 2022.

⁵ A megbeszélések legjelentősebb rövid távú eredménye a szerbiai búza egyiptomi exportjáról megkötött egyezmény volt. Emellett Szíszi egyiptomi és Vučić szerb elnök partnerségi nyilatkozatot írt alá egymással, valamint tervbe vették egy szabadkereskedelmi megállapodás megkötését a 2022-es év végéig. Forrás: BZGANOVIC, 2022; MAGDY, MUHAMMED, 2022b.

⁶ AZIZ, 2022.

szerelvény leszállításával járul hozzá az egyiptomi vasúti közlekedés megújításához.⁷

Mindezekon túl Kairó hallgatólagosan támogatta az oroszok 2015-ös katonai beavatkozását Szíriában, és kész volt tudomásul venni Bassár el-Aszad elnök hatalomban tartását, miközben Líbiában a két kormány közösen segítette katonailag és pénzügyileg Halifa Haftár tábornokot és annak szövetségeseit. Legvégül Kairó az Egyesült Államoktól való függőség csökkentésére jelentős volumenű katonai és energetikai megállapodásokat is kötött Moszkvával az elmúlt években különösen azt követően, hogy bizonyos emberi jogok megsértése miatt feszültség állt be a Washingtonnal fenntartott viszonyában. Így az egyiptomi fegyveres erők új harceszközöknek 41%-a orosz forrásból került beszerzésre 2016–2020 között, amivel Moszkva gyakorlatilag Kairó legfőbb fegyverbeszállítójává vált. Emellett Oroszország ipari parkot létesít a Szuezi-csatorna gazdasági övezetében (SCZONE), ami az elképzelések szerint várhatóan 7 milliárd dollárnyi új beruházást fog bevonni, valamint 35 000 munkahelyet teremt, amelyek 90%-át egyiptomiakkal kívánják feltölteni.⁸ Moszkva finanszírozza és építi fel Egyiptom első atomerőművét is a Kairótól mintegy 300 kilométerre északnyugatra található El-Dabaa mellett, aminek a munkálatai 2022 júliusában kezdődtek meg. A Nukleáris Erőművek Hatósága – a projekt tulajdonosa és üzemeltetője – szerint az erőmű négy, egyenként 1 200 megawatt teljesítményű blokkból áll majd. A teljes beruházás összköltsége 28,5 milliárd dollár, amiből 25 milliárd dollárt Oroszország biztosít egy 35 éves futamidejű hitel formájában.⁹ Legvégül – elsősorban a Nagy Etiópiai Reneszánsz Gát (GERD) ügyében – Egyiptom sokat vár (főleg nyomásgyakorlást és támogatást) Moszkvától, ami jó kapcsolatokat ápol Etiópiával is, és emiatt akár döntő szerepet is játszhat a Nílus vizének felhasználása kapcsán kialakult feszültség békés rendezésében.¹⁰

Szíszi elnök mindezek okán nem akarja elidegeníteni magától Putyint annak ellenére sem, hogy egyértelműen és folyamatosan fokozódik az orosz államfőre nehezedő nemzetközi nyomás az ukrajnai háború kezdete óta.

⁷ SAIED, 2022a.

⁸ Az eredetileg megfogalmazott célkitűzések szerint az Orosz Exportközpont és az Orosz Központi Bank által finanszírozott projekt kivitelezése 12 év alatt valósult volna meg 50 éves haszonbérleti szerződéssel, ami szinte bizonyosan módosulni fog a háború miatt. Forrás: ABU ZAID, 2022b.

⁹ MAHMOUD, 2022.

¹⁰ SHOUSHA, 2022.

Egyiptom ugyanakkor Moszkva számára is megkerülhetetlen tényező a harmadik világgal folytatott politikájában és kommunikációjában. Ezt egyértelműen szemléltette, amikor Szergej Lavrov orosz külügyminiszter – alig két héttel Joe Biden amerikai elnök közel-keleti körútja után – Egyiptomban kezdte meg afrikai körútját július 24-én, ahol az Arab Ligában megtartott beszédét egyfelől a Kreml Ukrajnával kapcsolatos narratívájának hangoztatására, másrészt pedig a korábbi kötelezettségvállalások megerősítésére használta fel.¹¹ Az Oroszországgal szemben bevezetett szankciók azonban komoly kétségeket vetnek fel a megkötött szerződések végrehajtásával és az elindított projektek kivitelezésével kapcsolatban.

II. ÉLELMISZERBIZTONSÁG

Az elmúlt 25 év alatt a fekete-tengeri régió nettó élelmiszerimportőrből az egyik legjelentősebb gabona- és növényi olaj beszállítóvá vált. Kiválóan érzékeltette ezt a szerepet, hogy a háború kirobbanása előtt Oroszország és Ukrajna exportálta a globálisan forgalmazott búza 34%-át, a kukorica 17%-át, az árpa 27%-át, és a napraforgóolaj 73%-át. A képet tovább árnyalja, hogy a nemzetközileg forgalmazott összkalóriamennyiség mintegy 12%-a származott csak ebből a két országból. Oroszországnak emellett kiemelkedő szerepe van a nitrogén- (15%) és kálium alapú (33%, Fehéroroszországgal együtt) műtrágyák nemzetközi értékesítésében is. Mindezekon túl megkerülhetetlen szereplő a kőolaj- és földgáztermelésben is, amelyek kiemelt fontossággal bírnak az élelmiszeriparban és a műtrágya előállításban, valamint a termékek szállításában és értékesítésében.¹² Mindezeket összeadva kezdenek érthetővé válni azok a kedvezőtlen hatások, amelyeket az orosz–ukrán háború közvetett vagy közvetlen módon gyakorol a globális élelmiszerpiacokra.

Egyiptomban a korábban bevezetett liberalizációs politikák, az állami kiadások csökkentése és az addigi mezőgazdasági támogatások fokozatos megszüntetése már eleve a helyi termelékenység csökkenését eredményezte. Ehhez járult az arab térség globális piacokkal való integrációjának lelassulása és a nagyobb bevétellel kecsegtető növények exportorientált termelésének preferálása a szántóföldeken. Mindezeknek köszönhetően az arab állam

¹¹ Moszkva tényerési törekvéseként értékelhető Afrikában az is, amikor Lavrov kairói tartózkodása idején bejelentette, hogy 2023 közepén meg kívánják tartani a második Oroszország–Afrika csúcstalálkozót. Forrás: MAGDY, SAMY, 2022.

¹² GLAUBER – LABORDE, 2022.

napjainkra az élelmiszer-behozatalnak egyértelműen kiszolgáltatottá vált. Évente akár 13 millió tonna búzát szerez be külföldi forrásból, amivel a világ legnagyobb búzaimportőrének számít. A lakossági fogyasztásban az egy főre jutó kalóriabevitel mintegy 35–39%-át teszik ki a kenyér és az egyéb, búzából készített termékek. Habár a terméshozam viszonylag magasnak tekinthető, ennek ellenére a hazai termelés nem tudott lépést tartani a 105 millió fős ország évi 1,9%-os népességnövekedési ütemével. Folyamatosan emelkedett emiatt az import mértéke az elmúlt három évtizedben az élelmiszerszükségletek kielégítésére és jelenleg a felhasznált gabonamennyiség mintegy 62%-a külföldről származik.¹³

A képet tovább árnyalja, hogy a beszerzési források diverzifikálásra tett erőfeszítések ellenére a behozott búza mintegy 80%-a a Fekete-tenger térségéből származik, ami egyre nagyobb problémát jelentett eddig is az egyiptomi költségvetés számára. A kormány ugyanis már az orosz–ukrán háború kirobbanása előtt is mintegy 3 milliárd dollárt költött évente búzavásárlásra, aminek az értéke elérheti akár az 5,7 milliárd dolláros összeget is a világpiacon bekövetkezett árobbanásnak köszönhetően.¹⁴ Az élelmiszerárak inflációja ugyanis több mint kétszeresére emelkedett a 2022-es év első négy hónapjában. Az egyes termékcsoportokra vetítve ezt azt jelentette, hogy az importköltségek a friss gyümölcsök és zöldségek esetében 49%-kal, a búzánál 49%-kal, az olaj és olajtermékek esetében pedig 93%-kal emelkedett egy év leforgása alatt.¹⁵

A megnövekedett költségek veszélyeztetik az úgynevezett Aish Baladi¹⁶ kenyértámogatási programot, amelyre eddig is több mint 3,24 milliárd dollárt költöttek.¹⁷ Körülbelül 9 millió tonna búzára van szükség ahhoz, hogy az eddigiekhez hasonlóan mintegy 70 millió egyiptomi állampolgár – azaz az egyiptomi háztartások 73%-a – a továbbiakban is kedvezményesen juthasson kenyérhez, aminek az ára az 1980-as évek óta nem változott.¹⁸ A helyzetet nehezíti, hogy Ali Moselhy egyiptomi ellátási és belső kereskedelemügyi miniszter február 2-án – azaz 22 nappal az Ukrajna

¹³ ABAY – ABDEFATTAH – BREISINGER – GLAUBER – LABORDE, 2022.

¹⁴ A búza világpiaci ára például már 2022. március elején 523 dollárra emelkedett, ami tízéves csúcsértéknek felelt meg. Forrás: Uo.

¹⁵ RIVLIN, 2022.

¹⁶ Egyiptomi arab lepénykenyér.

¹⁷ A program résztvevőire a kenyér előállításának költségeinek mindössze 10%-a hárult, míg a többit a kormány vállalta magára. Forrás: AL-ARABIYA NEWS, 2021.

¹⁸ AWADALLA, 2022.

elleni orosz invázió megindítása előtt – elhangzott bejelentése szerint az ország stratégiai búzakészletei mindössze öt hónapra voltak elegendők.¹⁹ Az azóta eltelt mintegy fél éves periódus alatt a tartalékokat visszafogottan sikerült növelni, nem utolsósorban a folyó pénzügyi év kezdete óta külföldön vásárolt mintegy 1,9 millió tonna búzának, a búzára, a lóbabra, a lencsére és a tésztafélékre bevezetett kiviteli tilalomnak, az egyiptomi gazdák támogatására elfogadott új szabályozásoknak és ösztönzőknek, és a június végéig betakarított 3,9 millió tonna búzának köszönhetően.²⁰ Az augusztusra felhalmozott mennyiség azonban még így is az ország hét hónapos búza-fogyasztásának fedezésére lett volna csak elegendő.²¹ A kormány emiatt augusztus 18-i hatállyal szükségmegoldásként a pékségeket a támogatott kenyér súlyának csökkentésére utasította.²² A kenyér új, 9 dekagrammra csökkentett súlya viszont bizonyosan nem kerüli el a fogyasztók figyelmét, ami fokozott körültekintést követel meg a kairói vezetés részéről. Utóbbinak tudható be emiatt az is, hogy a kormány rögzítette a támogatási rendszeren kívül értékesített kenyér árát, hogy ezzel is elhárítsa a társadalmi zavargásokhoz vezető áremelkedés kockázatát.²³

Az orosz–ukrán háború miatt kialakult válság megoldására a Nemzetközi Élelmiszerpolitikai Kutatóintézet elemzői mindenekelőtt elengedhetetlennek tartják a búza importforrásainak hatékonyabb diverzifikálását. Átmeneti megoldásnak tűnt ebben a tekintetben például a 180 000 tonna búza megvételéről júniusban megkötött szerződés Indiával.²⁴ A 400 dolláros tonnánkénti áron rögzített mennyiség ellenben csak az igények töredékére elegendő, és jelenleg nem tisztázott a szállítás pontos időpontja sem. Alternatíva lehet a szükséges mennyiség beszerzésére a Föld déli féltekéje – azon belül is Argentína és Ausztrália –, ahonnan főleg késő ősszel és tél elején szállítanak. Emellett Kanada és Kazahsztán szintén nagytermelők, ahol ősszel aratnak. Az elkövetkező évben – vagy akár azon túl is – az onnan származó export alkalmas lehet a visszaesett ukrán szállítások miatt keletkezett hiány nagy részének pótlására. A hosszabb szállítási

¹⁹ Ugyanekkor növényi olajokból 5,5 hónapra, cukorból pedig öt hónapra elegendő tartalékokkal rendelkezett az ország. Forrás: ATALLAH, 2022.

²⁰ AHARAM ONLINE, 2022.

²¹ Az ellátási miniszter bejelentése szerint a búza mellett 3,3 hónapra elegendő rizstartalékot, több mint hat hónapra elegendő cukortartalékot és 6,2 hónapra elegendő növényi olaj tartalékot halmoztak fel. Forrás: THE ARAB WEEKLY, 2022b; EL SAFTY, 2022.

²² AWADALLA, 2022.

²³ THE ARAB WEEKLY, 2022a.

²⁴ EL SAFTY, 2022.

útvonalak és a magasabb olajárak viszont ugrásszerűen emelni fogják a szállítási díjtételeket, amelyek azután jelentősen növelni fogják a beszerzési költségeket.

Egyiptomban szükségesnek tartják emellett az egy főre jutó kenyérfogyasztás csökkentését, ami arányait tekintve jelenleg a globális átlag kétszeresének felel meg.²⁵ A kormány lényegesnek ítéli az élelmiszer-támogatási program és a kedvezményezettek körének átalakítását, mivel aktuálisan a nem rászoruló háztartások kapják a támogatások értékének mintegy kétharmadát. Mindezek gyakorlati alkalmazása olyan megtakarításokat tenne lehetővé, amelyeket azután egyéb élelmiszerbiztonsági beavatkozásra lehetne fordítani, valamint finanszírozni lehetne belőle többek között az élelmiszerbiztonsági stratégia átalakítását, a lokális termelőrendszerek modernizálását és hatékonyságuk növelését, vagy éppen a víz- és földgazdálkodás korszerűsítését. Mindezek hosszú távon megoldást jelenthetnek a küszöbön álló vízhiány, az éghajlat változékonyságából és a túlnépesedésből eredő veszélyek kiküszöbölésére. E tekintetben az első biztató jelek már megfigyelhetők voltak június közepén, amikor Szízi elnök felavatta a fejlesztési projektek egyikét, egy akár 5 000 szarvasmarha befogadására is alkalmas integrált állattenyésztési, tejtermelő komplexumot, valamint egy 1,5 tonna termelési kapacitással bíró gépesített vágóhidat a Menoufia kormányzóságbeli Szadat városában.²⁶

III. KÖLTSÉGVETÉSI PROBLÉMÁK

A globális élelmiszerpiacon kibontakozott árrobbanás mellett az egyiptomi pénzügyi életben kibontakozott krízist súlyosbítják a COVID-19 járvány hatásai, a hadsereg és az állam térhódítása miatt a gazdaságban kialakult egyenlőtlen versenyfeltételek, valamint a kairói vezetés gazdaságpolitikájának kudarcai. A válság mértékét jól mutatja, hogy a munkanélküliségi ráta 2022-ben elérte a 7,2%-ot, miközben csökken a külföldön dolgozó egyiptomi munkavállalók száma, és utóbbiból fakadóan az általuk

²⁵ A vonatkozó statisztikák alapján az egyiptomiak fejenként 150–180 kilogramm kenyeret fogyasztanak el évente, ami jelentősen meghaladja a 70–80 kilogrammos globális átlagot. A változatosabb élelmiszercsoportokra való áttérés emiatt nemcsak az ország önellátására gyakorolna kedvező hatást, hanem lehetőséget adna az élelmiszer-támogatásokkal és a nagy energiatartalmú élelmiszerek fogyasztásával szoros kapcsolatban álló elhízás magas arányának visszaszorítására is. Forrás: HENDAWI, 2021.

²⁶ ASHARQ AL-AWSAT, 2022.

addig eszközölt pénzáttalások volumene.²⁷ Emellett az ország külső adóssága már elérte a 140 milliárd dollárt, 2022. január végétől március végéig pedig mintegy 15 milliárd dollár úgynevezett „forró pénz” – azaz rövid lejáratú, magas megtérülést célzó külföldi befektetések, döntően a helyi adósságpiacon – hagyta el az országot.²⁸ Ráadásul Egyiptom mintegy 3 milliárd dollárnyi külföldi tőkét veszített csak a február 24-én megindult invázió és a március 2. között eltelt periódusban.²⁹ Az ország folyó fizetési mérlegének hiánya a 2021/2022-es pénzügyi év első kilenc hónapjában (július-március) 13,6 milliárd dollár volt, az áruforgalmi mérleg hiánya pedig 3 milliárd dollárral nőtt az árubehozatal (olaj és nem olaj) 14,9 milliárd dolláros növekedése miatt.³⁰ Legvégül az ország devizatartalékai hét hónap leforgása alatt 33,14 milliárd dollárra redukálódtak, ami 19%-os csökkenést jelentett a 2021. december végi 40,93 milliárd dollárral szemben.³¹ Ugyanekkor az egyiptomi nemzeti valuta történelmi mélypontra került, amikor augusztusban már több mint 19 egyiptomi fontot fizettek egy amerikai dollárért.³²

A háború kirobbanásának következményeként elszabadult az infláció, aminek mértéke 2022 júniusában 14,7% volt a 2021-es év azonos időszakában mért 5%-os értékkel szemben.³³ A megnövekedett árak és a kialakult gazdasági bizonytalanság a termelés és az új megrendelések erőteljes csökkenéséhez vezettek, ami különösen az energia-, az élelmiszer- és a nyersanyagtermelőket sújtotta.³⁴

Emellett többen bírálták a nagy volumenű projektek óriási költségigényeit egy olyan időszakban, amikor az ország már eleve hatalmas adósságállományt halmozott fel. Elhibázottnak tartották emiatt például az új, 23 milliárd dollár értékű elektromos vasút beszerzését, valamint a 2,7

²⁷ Legutóbb Kuvait jelentette be 2022. augusztus elején, hogy előbb 250 000 egyiptomi munkavállalót bocsájt el 2022 szeptemberében, majd további 500 000 főt a 2023-as év folyamán. A döntés az érintett személyek és családjuk mellett súlyosan érinti az egyiptomi államot is, aminek jelentős devizaforrást jelentenek az Öböl-államokból származó pénzáttalások. Viszonyításként: a külföldön dolgozó egyiptomiak hazautalásainak értéke 2021-ben elérte a 31,5 milliárd dollárt. Forrás: MIDDLE EAST MONITOR, 2022.

²⁸ SALEH, 2022.

²⁹ AL-ANANI, 2022.

³⁰ BUSINESS TODAY EGYPT, 2022.

³¹ CORRESPONDENT, 2022.

³² EGYPT INDEPENDENT, 2022c.

³³ EL SIRGANY – EL WARDANI, 2022.

³⁴ AL-MONITOR STAFF, 2022.

milliárd eurós első egysínű vasút³⁵ és a nagy távolságú „LRT” (*Light Trail Transi*) megépítését. Az egyiptomi kormány ebben az esetben a finanszírozási problémák megoldására egy olyan javaslatot terjesztett elő, amelynek értelmében az új vasút- és metróállomásokat azokról a vagyonos magánszemélyekről vagy településekről nevezzék el, amelyek magukra vállalták a létesítmények felépítésének költségeit.³⁶ A kezdeményezés ugyanakkor vegyes fogadtatásra talált a lakosságon belül. Egyfelől a hatalmas költségvonzat ellenére már eddig többen jelezték részvételi szándékukat a projektben, a kivitelezésért felelős Közlekedésügyi Minisztérium pedig tekintélyes összegű előlegeket kapott üzletemberektől és magánegyetemeiktől.³⁷ Másrésztől azonban a lépés komoly megosztottságot is keltett a társadalomban, mivel addig az elnevezés gyakorlatát a modernkori nemzeti és történelmi szimbólumok határozták meg.³⁸

A kritikákra reagálva és a negatív hatások enyhítésére a kormány kénytelen volt elhalasztani pár nagy volumenű nemzeti beruházást, és leértékelni az egyiptomi fontot 2022.március 21-én. Emellett a központi bank 2017 óta először emelte a kamatlábakat, hogy megfékezze az inflációs nyomást és a növekvő pénzügyi problémákat.³⁹ Közvetlenül ezt követően pénzügyi támogatást kért az IMF-től is – hat év leforgása alatt immáron harmadik alkalommal – úgy, hogy Egyiptom már akkor is az alap egyik legnagyobb hitelfelvevőjének számított Argentína után.⁴⁰ Ez azonban elkerülhetetlenül további megszorító intézkedések bevezetését követeli meg, és tovább nehezíti az átlagos egyiptomi állampolgárok megélhetését. A kormány emiatt tervbe vette egy 7,1 milliárd dollár értékű segélycsomag létrehozását, amely magában foglalja a bérek emelését is, hogy ezzel is próbálja korlátozni az emelkedő áraknak a helyi lakosságra gyakorolt kedvezőtlen hatásait.⁴¹

³⁵ A vasúti project kivitelezésére kiírt tenderen a Bombardier Transportation nyerte el a megbízást 2019 májusában. A megkötött szerződés értelmében a szerelvények kiszállítására 2021–2024 között kerül sor.

³⁶ Viszonyításként: egy megálló felépítése mintegy 6 millió euróba kerül, amit a vállalkozó szellemű személyeknek vagy településeknek euróban kell befizetnie. Forrás: ABDALLAH, 2022.

³⁷ Már most számos megálló és állomás viseli olyan egyiptomi üzletemberek nevét, mint például Ahmed Sweedy (Sweedy Electric cég tulajdonosa), vagy Yassin Mansour (a Palm Hills igazgatótanács elnöke). Forrás: Uo.

³⁸ Uo.

³⁹ AL-ANANI, 2022.

⁴⁰ SALEH, 2022.

⁴¹ DUDLEY, 2022.

Az Öböl-menti országok mindenképpen el akarták kerülni, hogy a gazdasági visszaesés és az élelmiszerhiány következményeként kormányellenes tüntetések újabb hulláma törjön ki a legnépesebb arab országban, mivel az könnyen destabilizálhatja a régiót, és akár egy, a 2011-es arab tavaszhoz hasonló eseménysorozatot indíthat el. Emiatt az egyiptomi költségvetés stabilizálásának érdekében február óta több milliárd dollárral járultak hozzá a fogyatkozó egyiptomi devizatartalékok pótlásához.⁴² Az anyagi támogatás ugyanakkor nem kölcsönök vagy segélyek formájában, hanem az egyiptomi piacon való jelenlétük növelésében mutatkozott meg. Így például az Egyesült Arab Emírségekből érkezett pénzeszegek jelentős része a nagy egyiptomi vállalatokban és pénzintézetekben történt befektetésekben, illetve felvásárlásokban mutatkozott meg.⁴³ A szándék a külföldi tőke intenzívebb bevonására felerősítheti a törekvéseket az állami tulajdonú – köztük az ország védelmi ágazatához kapcsolódó – vállalatok privatizálására. Ezt a kormány is preferálja, ami állami és katonai tulajdonban lévő vállalatok – köztük hét kikötő – részvényeit tervezi értékesítésre felkínálni.⁴⁴ Emellett a Szezei-csatorna Hatósága már most két lépcsőben megemelte a tranzitdíjakat, különösen az áthaladó kőolajat és földgázt szállító tartályhajók esetében, aminek köszönhetően hónapról hónapra történelmi rekordbevételeket könyvelt el.⁴⁵ Ezen felül a kormány növelni kívánja az Európába irányuló földgáz exportját a szankciók miatt kieső orosz gázszállítások kiváltására, valamint a külföldi befektetők bevonását új mezők felfedezése, illetve a már meglévők fokozottabb kiaknázása céljából.⁴⁶

⁴² Az Egyesült Arab Emírségek mintegy 2 milliárd dollár értékű befektetési csomagot jelentett be 2022. március 23-án, Katar 5 milliárd dollárt különített el március 29-én, másnap pedig Szaúd-Arábia ugyancsak 5 milliárd dollárt helyezett letétbe az egyiptomi Központi Banknál. Forrás: DUDLEY, 2022.

⁴³ Az Abu Dhabi-i székhelyű ADQ befektetési alap által eszközölt befektetések olyan meghatározó egyiptomi üzleti szereplőket érintettek, mint például a *Fanry for Banking & Payment Technology Services*, a *Commercial International Bank*, az *Abou Kir Fertilizers & Chemical Industries*, a *Misir Fertilizers Production Company* vagy az *Alexandria Container & Cargo Handling Company*. Forrás: MAGDY, MIRETTE, 2022.

⁴⁴ EL SIRGANY – EL WARDANI, 2022.

⁴⁵ A Szezei-csatorna bevételei 2022 júliusában 704 millió dollárt tettek ki a különböző hajótípusok tranzitforgalmában tapasztalt jelentős fellendülésnek köszönhetően. A vízi szállítóeszközök teljes nettó tonnatartalma 125,1 millió tonnát tett ki, ami 18,2 százalékos növekedést jelent az egy évvel korábbi időszakhoz képest. Forrás: EGYPT INDEPENDENT, 2022b.

⁴⁶ AL-MONITOR STAFF, 2022.

IV. A TURIZMUS HELYZETE

Az orosz–ukrán háború súlyosan érinti az ország turisztikai szektorát is, aminek 2018-ban 12%-os részesedése volt az ország GDP-jében.⁴⁷ Az ágazatot a pandémia jelentősen megtépázta, aminek talpra állásában létkérdéssé vált a világiárvány előtti szint elérése a korlátozások feloldását követően. Bizakodásra adott okot, hogy Egyiptom a korábbi években több millió turistát fogadott Ukrajnából és Oroszországból, akiknek az együttes aránya csúcsideőszakban elérte az összes turista egyharmadát. Ráadásul Oroszország 2021 augusztusában újraindította a még 2015-ben felfüggesztett közvetlen légi járatait Hurghada és Sarm-es-Sejk városokba.⁴⁸ Utóbbinak jelentős szerepe volt abban, hogy 2021-ben mintegy 700 000, 2022 első két hetében pedig további 125 000 orosz turista látogatott el Egyiptomba.⁴⁹ Emellett 2019-ben 1,6 millió ukrán turista fordult meg az arab országban, ami 32%-os növekedést jelentett a korábbi évhez képest.⁵⁰ Mindezek alapján egyiptomi illetékesek nem zárták ki annak a lehetőségét, hogy 2022-ben havonta akár 300-400 000 turista is előlthet hosszabb-rövidebb időt az országban.⁵¹

Az előzetes várakozásokat azonban az ukrán háború szertefoszlatta. Amíg az újabb beutazó ukrán turisták gyakorlatilag teljesen eltűntek, addig az első orosz turisták – mindössze 300 fő – is csak április elején érkeztek

⁴⁷ 2018-ban 13 millió főre becsülték az Egyiptomba látogatott turisták számát. Sokkal fontosabb szempont volt azonban ennél, hogy a szektor mintegy 2,9 millió munkahelyet biztosított. Ezek az impozáns számok jelentősen lecsökkentek a COVID-19 járvány hatására és az egyiptomi utazási és turisztikai ágazat hozzájárulása az ország GDP-jéhez a 2019-es 32 milliárd dollárról (8,8%) mindössze 12 hónap leforgása alatt 14,4 milliárd dollárra (3,8%) csökkent. Forrás: ALLAM, 2022.

⁴⁸ Moszkva azt követően vezetett be tilalmat az egyiptomi turisztikai célpontokba irányuló és onnan induló közvetlen charterjáratokra, miután az orosz Metrojet Airbus A321-231 2015. október 31-én a Sínai-félsziget felett lezuhant a Sarm el-Sejkből való felszállását követően. Az Iszlám Állam által elkövetett terrortámadásban a fedélzeten tartózkodó 224 ember mindegyike életét veszítette. Forrás: FRANCE 24, 2015.

⁴⁹ A több százezer orosz turista azonban még mindig csak a töredéke volt annak a 3 millió főnek, aki csak 2014-ben látogatott el az országba. Forrás: SAIED, 2022b.

⁵⁰ A kairói ukrán nagykövetség közlése szerint 2020-ban „már csak” 727 000 ukrán turista látogatott el Egyiptomba, ami az összes külföldi turista 21%-ának felelt meg abban az évben. Ez a szám azonban 2021-ben ismét emelkedésnek indult, és 1,46 millió főre gyarapodott az Ukrán Állami Turisztikai Ügynökség adatai alapján. Forrás: EGYPT INDEPENDENT, 2022a; MOUNIR, 2022.

⁵¹ GOMAA, 2022.

meg.⁵² A várt vendégek elmaradásának jelentős szerepe volt abban, hogy 2022. első negyedévének végére a vörös-tengeri üdülőhelyek szállodáinak kihasználtsága 5%-ra esett vissza.⁵³ Ráadásul a háború kitörése után mintegy 20 000 ukrán turista rekedt az üdülőhelyeken a légtér lezárása miatt, akiknek az egyiptomi kormány vagy átvállalta az egyiptomi szállodákban való hosszabb tartózkodásuk költségeit, vagy saját költségén lehetővé tette számukra az elutazást az Ukrajnával szomszédos valamelyik európai állam területére.⁵⁴ A gondokat tovább tetézte, hogy az orosz és ukrán utazási irodák közül több jelentős tartozást halmozott fel egyiptomi partnereik és a szállodák felé, aminek törlesztése kétségessé vált.⁵⁵

Az orosz és az ukrán turisták távolmaradására reagálva az egyiptomi kormány meghosszabbította a légitársaságok anyagi támogatására meghirdetett charter-ösztönző programját március végén, majd turista vízumkönnyítési csomagot vezetett be április elején a látogatók beutazásának megkönnyítésére.⁵⁶ Szorgalmazták a COVID-19 korlátozások miatt felfüggesztett nemzetközi járatok újraindítását, a korábbi járatszámok növelését, valamint új, közvetlen menetrend szerinti és charter járatok indítását. Mindezek mellett az Idegenforgalmi Minisztérium hatékony promóciós kampányt folytatott a közösségi médiában a belföldi turizmus fellendítésére és a külföldi – azon belül is főleg a nyugat-európai és a Perzsa-öböl térségéből származó – látogatók bevonására.⁵⁷

Az egyiptomi erőfeszítések sikeresnek bizonyultak, és ebben a tekintetben sikerült kompenzálni az orosz–ukrán háború negatív hatásait a többi nemzet turistáival. Jól mutatta ezt, hogy az ország idegenforgalmi bevételei a 2021 júliusától 2022 márciusának végéig tartó időszakban mintegy 8,2 milliárd dollárra nőttek az előző pénzügyi év hasonló időszakában mért

⁵² ABU ZAID, 2022a.

⁵³ SALEH, 2022.

⁵⁴ AYYAD, 2022.

⁵⁵ MOUNIR, 2022.

⁵⁶ A bevezetett vízumkönnyítés értelmében az országba érkező külföldiek a különböző érkezési terminálokon sürgősségi beutazási vízumot kaptak, amennyiben rendelkeztek Japán, Kanada, Ausztrália, Új-Zéland, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, vagy a schengeni országok beutazási vízumával. Forrás: SAIED, 2022b.

⁵⁷ A fentiekén túl az Idegenforgalmi Minisztérium hosszú távra megfogalmazott elképzelésében nagy hangsúlyt kívánt helyezni arra, hogy megjelenjen az Egyiptom számára még ismeretlen vagy új turisztikai piacnak számító Latin-Amerikában, Kelet-Ázsiában, illetve az Öböl-államokban. Forrás: SAIED, 2022b.

mintegy 3,1 milliárd dollárral szemben.⁵⁸ Ráadásul az Európai Unióban zajló vita az orosz turisták kitiltásáról az európai országokból tovább erősítheti az orosz polgárok érdeklődését Egyiptom iránt, ami az ukrán javaslat elfogadása esetén akár évekre az orosz turisták egyik legfontosabb célországává válhat.⁵⁹

V. A JELENLEGI VÁLSÁG BELPOLITIKAI KOCKÁZATAI

Az aktuális gazdasági krízis hatására az egyiptomi háztartások vásárlóereje minden jövedelmi szinten látványosan csökkent, ami nem zárja ki a zavargások kirobbanásának lehetőségét. Politikai szempontból a kenyérellátás kiegyensúlyozott biztosítása a rendszer stabilitásának alapköve a Szabad Tisztek 1952-es forradalma óta. Ez napjainkban különösen kényes témának számít, amikor a lakosság mintegy fele a szegénységi küszöb környékén, vagy az alatt él. Ezt igazolják az eddigi tapasztalatok is, amelyek alapján a civilek hajlamosak rendkívül érzékenyen és gyakran kiszámíthatatlanul reagálni az élelmiszertámogatásokat érintő változásokra, amit többek között a kenyértámogatások csökkentése miatt 1977-ben ország-szerte kirobbant, több halálos áldozattal járó zavargások,⁶⁰ Mubarak korábbi elnök harminc éves uralmának 2011-ben bekövetkezett összeomlása,⁶¹ vagy a 2017 márciusában több egyiptomi városban lezajlott kisebb létszámú tüntetések is bizonyították.⁶²

Habár az arab tavasz óta az egyiptomiak kevés hajlandóságot mutatnak a nagyobb zavargások iránt, ennek ellenére az elmúlt hónapokban egyre gyakrabban fordultak a közösségi médiához a kormány elleni haragjuk kifejezésére, különösen a tömegközlekedés, az üzemanyag, az élelmiszerek és az alapvető termékek árának emelkedése miatt. Figyelmeztető jelnek volt tekinthető emellett, hogy az importkorlátozások és a helyi valuta leértékelése miatt gombamód alakultak az új Facebook-csoportok a közösségi hálón, az

⁵⁸ EGYPT TODAY STAFF, 2022.

⁵⁹ AFP, 2022.

⁶⁰ A hírhedt 1977-es „kenyérlázadás” kiváltó oka az IMF által a búzalisztre, az étolajra és egyéb alapvető élelmiszerekre előírt támogatáscsökkentések bevezetése volt. A zavargások olyan súlyosnak bizonyultak, hogy Anvar al-Szadat elnök kénytelen volt a hadsereget is bevetni az elfojtásukra.

⁶¹ A tömeg egyik leggyakrabban hangoztatott jelszava a „kenyér, szabadság, társadalmi igazságosság” volt a 2011-es egyiptomi tüntetések idején.

⁶² JYOTI DAS, 2022.

új autók szállításának késlekedése miatt pedig már tüntetésekre is sor került.⁶³ Növekvő elégedetlenséget váltottak ki az emelkedő rezsizsámlák is különösen azt követően, hogy a kormány az energiaexport és a devizataartalékok növelésére még korlátozásokat is bevezetett a lakossági ellátásban.⁶⁴

A Moody's hitelminősítő szintén társadalmi és politikai kockázatokra figyelmeztetett, amikor májusban Egyiptom gazdasági kilátásait stabilról negatívra minősítette át. Az aggodalmakat az egyiptomi vezetés is a legmagasabb szinten osztja. Ezt bizonyította többek között az is, amikor Abd el-Fattáh el-Szíszi elnök nemzeti párbeszédet kezdeményezett ellenzéki személyiségekkel. Utóbbi alapvető változást jelent az elmúlt évek gyakorlatához képest, ami a másként gondolkodók elleni hatósági fellépésben és több ezer ember bebörtönzésében mutatkozott meg.⁶⁵

A gazdasági helyzet romlása és a várható további megszorító intézkedések bevezetése ellenére elemzők nem tartják valószínűnek egy széles körű tiltakozási hullám kirobbanását az országban. Hangsúlyozzák ugyanakkor, hogy utóbbinak elmaradása nemcsak az egyiptomi biztonsági szervek hatékony megelőző intézkedéseitől, hanem a kormány szociális kiadások bővítésére és az ártámogatások fenntartására vonatkozó elképzeléseitől is függ.⁶⁶

KONKLÚZIÓ

Egyiptom szerepe kritikusnak tekinthető a közel-keleti és afrikai stabilitás biztosításában. Az Egyesült Államok, valamint az arab állam szövetségesei Európában és az Öböl térségében emiatt gazdasági–pénzügyi téren vélhetően mindent meg fognak tenni azoknak a kockázatoknak – például adósságválság vagy devizasokk kialakulása – a kiküszöbölésére, amelyek belpolitikai válság kialakulásához vezethetnek. Ezáltal Kairónak mindenekelőtt a fenyegető élelmiszerválság elhárítására kell hatékony megoldást találnia. A kihívást a domináns ukrán és orosz beszállítók kiesése, illetve az új exportörök keresése mellett növelik az egyre súlyosbodó globális éghajlati krízis előre nem prognosztizált kedvezőtlen természeti hatásai. Az aggodalmakat emellett elmélyítik a Kék-Níluson épülő Nagy Etiópiai Reneszánsz

⁶³ EL SIRGANY – EL WARDANI, 2022.

⁶⁴ ABOUALABBAS, 2022.

⁶⁵ EL SIRGANY – EL WARDANI, 2022.

⁶⁶ YOUSEF, 2022.

Gátnak az ökoszisztémára gyakorolt lehetséges következményei, főleg a folyásirányban lejjebb elterülő mezőgazdasági területek vonatkozásában. Amennyiben pedig ezen okok akár egyike miatt nem sikerül a stabilitáshoz elengedhetetlen élelmiszerbiztonságot garantálni, akkor az olyan egyenlőtlenségek kialakulásához vezethet, ami tömeges migrációval, éhínség vagy akár felkelések kirobbanásával is fenyegethet, valamint fokozhatják a térség lappangó gazdasági és politikai problémáinak felszínre kerülését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ABAY, KIBROM – ABDELFAHATTAH, LINA –BREISINGER, CLEMENS – GLAUBER, JOSEPH – LABORDE, DAVID (2022). The Russia-Ukraine crisis poses a serious food security threat for Egypt. International Food Policy Research Institute (IFPRI). Letöltés helye: <https://www.ifpri.org/blog/russia-ukraine-crisis-poses-serious-food-security-threat-egypt> (Letöltve: 2022. 08. 16.)
- ABDALLAH, MOHAMED (2022). Az üzletemberek nevét kapják a vasútállomások Egyiptomban. Letöltés helye: [اطلاق أسماء رجال أعمال على محطات المونوريل مقابل التكلفة.. هل تنجح خطة الحكومة المصرية؟ | اقتصاد | الجزيرة نت \(aljazeera.net\)](https://www.aljazeera.net) (Letöltve: 2022. 08. 04.)
- ABOULABBAS, BASSEM (2022). Economic crisis leaves Egyptians in the dark. The Times of Israel. Letöltés helye: <https://www.timesofisrael.com/economic-crisis-leaves-egyptians-in-the-dark/> (Letöltve: 2022. 08. 28.)
- ABU ZAID, MOHAMMED (2022a). Egypt welcomes first Russian tourists since start of Ukraine war. Arab News. Letöltés helye: <https://www.arabnews.com/node/2056696/lifestyle> (Letöltve: 2022. 08. 25.)
- ABU ZAID, MOHAMMED (2022b). Suez industrial zone to attract \$7bn in investments: Russian envoy. Arab News. Letöltés helye: <https://www.arabnews.com/node/1724086/business-economy> (Letöltve: 2022. 08. 27.)
- AFP (2022). EU ministers to study call for ban on Russian tourists. Arab News. Letöltés helye: <https://www.arabnews.com/node/2152231/world> (Letöltve: 2022. 08. 30.)
- AHRAM ONLINE (2022). Egypt bans export of wheat, other staples for 3 months. Ahram Online.

- <https://english.ahram.org.eg/News/462620.aspx> Letöltés helye: (Letöltve: 2022. 08. 23.)
- AL-ANANI, KHALIL (2022). Russia's War on Ukraine: Egypt's Limited Room for Maneuver. Arab Center Washington DC. Letöltés helye: <https://arabcenterdc.org/resource/russias-war-on-ukraine-egypts-limited-room-for-maneuver/> (Letöltve: 2022. 08. 16.)
- AL-ARABIYA NEWS (2021). Egypt's Sisi price of subsidized bread needs to be raised. Al Arabiya. Letöltés helye: <https://english.alarabiya.net/business/economy/2021/08/03/Egypt-s-Sisi-price-of-subsidized-bread-needs-to-be-raised> (Letöltve: 2022. 08. 16.)
- AL-MONITOR STAFF (2022). Egyptian economy experiences 'sharp fall' from Ukraine war. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/04/egyptian-economy-experiences-sharp-fall-ukraine-war> (Letöltve: 2022. 08. 24.)
- ALLAM, HISHAM (2022). Egypt's Tourism Hit By Ukraine Crisis. All Africa. Letöltés helye: <https://allafrica.com/stories/202204070028.html> (Letöltve: 2022. 08. 25.)
- ASHARQ AL-AWSAT (2022). Egypt Launches Development Projects to Overcome Ukrainian War Impact. Asharq Al-Awsat. Letöltés helye: <https://english.aawsat.com/home/article/3702661/egypt-launches-development-projects-overcome-ukrainian-war-impact> (Letöltve: 2022. 08. 28.)
- ATALLAH, MOMEN SAEED (2022). Egypt has strategic wheat reserves to cover 5 months - supply minister. Nasdaq. Letöltés helye: <https://www.nasdaq.com/articles/egypt-has-strategic-wheat-reserves-to-cover-5-months-supply-minister> (Letöltve: 2022. 08. 23.)
- AWADALLA, NADINE (2022). Egypt shrinks subsidized bread loaf by 20 grams, revises cost of flour. Reuters. Letöltés helye: <https://www.reuters.com/article/egypt-commodities-bread-idAFL8N2FJ50N> (Letöltve: 2022. 08. 16.)
- AYYAD, IBRAHIM (2022). Egypt extends stay of stranded Ukrainian, Russian tourists. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/03/egypt-extends-stay-stranded-ukrainian-russian-tourists> (Letöltve: 2022. 08. 28.)
- AZIZ, RAMY (2022). Cairo's Opportunity for Policy Change on the War in Ukraine. Fikra Forum. Letöltés helye: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/cairos-opportunity-policy-change-war-ukraine> (Letöltve: 2022. 08. 27.)

- BUSINESS TODAY EGYPT (2022). Egypt's current acct. deficit registered as \$13.6B in first 9M of FY2021/2022 |CBE. Business Today Egypt. Letöltés helye: <https://www.businesstodayegypt.com/Article/1/1641/Egypt%E2%80%99s-current-acct-deficit-registered-as-13-6B-in-first> (Letöltve: 2022. 08. 16.)
- BZGANOVIC, IVAN (2022). Serbia, Egypt agree to boost cooperation amid war in Ukraine. Associated Press. Letöltés helye: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-africa-egypt-middle-east-476b0df3476d889ea040966c4ed9fb9b> (Letöltve: 2022. 08. 27.)
- CORRESPONDENT (2022). Egypt's foreign reserves drop 19% due to economic crisis caused by Russia-Ukraine war. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/08/egypts-foreign-reserves-drop-19-due-economic-crisis-caused-russia-ukraine-war> (Letöltve: 2022. 08. 24.)
- DUDLEY, DOMINIC (2022). Rich Gulf States Line Up to Offer Egypt Billions of Dollars. Forbes. Letöltés helye: <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2022/03/30/rich-gulf-states-line-up-to-offer-egypt-billions-of-dollars/?sh=6b99db4a7da3> (Letöltve: 2022. 08. 24.)
- EGYPT INDEPENDENT (2022a). 125,000 Russian tourists visit Egypt in two weeks. Egypt Independent. Letöltés helye: <https://egyptindependent.com/125000-russian-tourists-visit-egypt-in-two-weeks/> (Letöltve: 2022. augusztus 27.)
- EGYPT INDEPENDENT (2022b). Suez Canal records highest monthly revenue in its history. Egypt Independent. Letöltés helye: <https://egyptindependent.com/suez-canal-records-highest-monthly-revenue-in-its-history/> (Letöltve: 2022. 08. 25.)
- EGYPT INDEPENDENT (2022c). US dollar exchange rate increases against Egyptian pound on Tuesday. Egypt Independent. Letöltés helye: <https://www.egyptindependent.com/us-dollar-exchange-rate-increases-against-egyptian-pound-on-tuesday/> (Letöltve: 2022. 08. 30.)
- EGYPT TODAY STAFF (2022). Egypt's tourism revenues hike to \$8.2B in 9 months. Egypt Today. Letöltés helye: <https://www.egypttoday.com/Article/3/118180/Egypt-s-tourism-revenues-hike-to-8-2B-in-9> (Letöltve: 2022. 08. 30.)
- EL SAFTY, SARAH (2022). UPDATE 2-Egypt's deal for Indian wheat stands, but not shipped yet – minister. Reuters. Letöltés helye:

<https://www.reuters.com/article/egypt-commodities-wheat-india/update-2-egypts-deal-for-indian-wheat-stands-but-not-shipped-yet-minister-idINL1N2ZY0II> (Letöltve: 2022. 08. 23.)

EL SIRGANY, SARAH – EL WARDANI, LINA (2022). 'It's getting scary.' How the war in Ukraine plunged this Middle East nation into crisis. CNN Business. Letöltés helye:

<https://edition.cnn.com/2022/07/08/business/egypt-economy-inflation-mime-intl/index.html> (Letöltve: 2022. augusztus 24.)

FRANCE 24 (2015). Russia's Putin suspends all flights to Egypt on security advice. France 24. Letöltés helye:

<https://www.france24.com/en/20151106-russia-suspends-flights-egypt-britain> (Letöltve: 2022. 08. 25.)

GLAUBER, JOSEPH – LABORDE, DAVID (2022). How will Russia's invasion of Ukraine affect global food security? International Food Policy Research Institute. Letöltés helye: <https://www.ifpri.org/blog/how-will-russias-invasion-ukraine-affect-global-food-security> (Letöltve: 2022. 08. 16.)

GOMAA, AHMED (2022). Egyptian tourism sector braces for impact from Ukraine crisis. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/02/egyptian-tourism-sector-braces-impact-ukraine-crisis> (Letöltve: 2022. 08. 28.)

HAMZAWY, AMR (2022). What the Russian War in Ukraine Means for the Middle East. Carnegie Endowment for International Peace. Letöltés helye: <https://carnegieendowment.org/2022/03/24/what-russian-war-in-ukraine-means-for-middle-east-pub-86711> (Letöltve: 2022. 08. 27.)

HENDAWI, HAMZA (2021). Why ending Egypt's bread subsidies holds great significance. MENA. Letöltés helye:

<https://www.thenationalnews.com/mena/2021/08/13/why-ending-bread-subsidies-feels-like-an-existential-threat-to-egyptians/> (Letöltve: 2022. 08. 23.)

JYOTI DAS, HIRAK (2022). Impact of Russia-Ukraine Conflict on Food Security in Egypt. Vivekananda International Foundation. Letöltés helye:

<https://www.vifindia.org/article/2020/may/12/impact-of-russia-ukraine-conflict-on-food-security-in-egypt> (Letöltve: 2022. 08. 24.)

MAGDY, MIRETTE (2022). Giant UAE-Egypt Deal to Include Stakes in Fertilizer Firms. Bloomberg. Letöltés helye:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-23/giant-uae->

[egypt-deal-said-to-include-stakes-in-fertilizer-firms?srnd=premium-middle-east](#) (Letöltve: 2022. 08. 24.)

MAGDY, MUHAMMED (2022). Egypt, Serbia launch new chapter in relations amid war in Ukraine. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/07/egypt-serbia-launch-new-chapter-relations-amid-war-ukraine> (Letöltve: 2022. 08. 28.)

MAGDY, SAMY (2022). Russia FM visits Egypt, part of Africa trip amid Ukraine war. Associated Press. Letöltés helye: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-middle-east-africa-egypt-5ccce2b9c53870c6bea98baf7f86666c> (Letöltve: 2022. 08. 27.)

MAHMOUD, RASHA (2022). Russian company begins construction at Egypt's first nuclear power plant. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/07/russian-company-begins-construction-egypts-first-nuclear-power-plant> (Letöltve: 2022. 08. 16.)

MIDDLE EAST MONITOR (2022). Kuwait to lay off 750,000 Egypt workers. Middle East Monitor. Letöltés helye: <https://www.middleeastmonitor.com/20220822-kuwait-to-lay-off-750000-egypt-workers/> (Letöltve: 2022. 08. 24.)

MOUNIR, SAFEYA (2022). Ukraine war hits tourism. Ahram Online. Letöltés helye: <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1201/462076/AIAhram-Weekly/Egypt/Ukraine-war-hits-tourism.aspx> (Letöltve: 2022. 08. 27.)

RIVLIN, PAUL (2022). The Ukraine War and the Middle East: The Rich Get Richer and the Poor Get Poorer. Middle East Economy, Vol. 12. No. 3. July 2022. Letöltés helye: <https://dayan.org/content/ukraine-war-and-middle-east-rich-get-richer-and-poor-get-poorer> (Letöltve: 2022. 08. 18.)

SAIED, MOHAMED (2022a). Egypt seeks middle ground between US, Russia as Ukraine fighting rages. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/03/egypt-seeks-middle-ground-between-us-russia-ukraine-fighting-rages> (Letöltve: 2022. 08. 28.)

SAIED MOHAMED (2022b). Egypt looks to Gulf to revive tourism sector affected by Russian-Ukrainian war. Al-Monitor. Letöltés helye: <https://www.al-monitor.com/originals/2022/05/egypt-looks-gulf-revive-tourism-sector-affected-russian-ukrainian-war> (Letöltve: 2022. 08. 25.)

SALAH, EHSAN (2022). Egypt, UAE, Saudi Arabia abandon neutrality in UN vote, condemn Russian invasion. Mada Masr. Letöltés helye: <https://www.madamasr.com/en/2022/03/02/news/u/egypt-uae-saudi->

[arabia-abandon-neutrality-in-un-vote-condemn-russian-invasion/](#)

(Letöltve: 2022. 08. 27.)

SALEH, HEBA (2022). Egypt's economy reels from Ukraine war. Financial Times. Letöltés helye: <https://www.ft.com/content/e033ceba-b1ed-4414-8865-d25254c640dd> (Letöltve: 2022. 08. 24.)

SHOUSA, AHMED (2022). Oroszország és Ukrajna: Egyiptom mérlegelt politikát folytat. BBC Arabic. Letöltés helye: <https://www.bbc.com/arabic/60624654> (Letöltve: 2022. 08. 04.)

THE ARAB WEEKLY (2022a). Egypt sets fixed price for unsubsidised bread. The Arab Weekly. Letöltés helye: <https://the arabweekly.com/egypt-sets-fixed-price-unsubsidised-bread> (Letöltve: 2022. 08. 23.)

THE ARAB WEEKLY (2022b). Egypt's strategic wheat reserves sufficient for 5.7 months – minister. The Arab Weekly. Letöltés helye: <https://the arabweekly.com/egypts-strategic-wheat-reserves-sufficient-57-months> (Letöltve: 2022. 08. 23.)

YOUSEF, NUHA (2022). How is the Ukraine War Squeezing Egypt's Economy? Al-Estiklal Newspaper, Letöltés helye: <https://www.alestiklal.net/en/view/14595/how-the-ukraine-war-is-squeezing-egypts-economy> (Letöltve: 2022. 08. 23.)